

KONYA İLİNDEKİ PEDIATRİ HEMŞİRELERİNİN ŞİDDETE MARUZ KALMA DURUMLARI*

Fatma TAŞ**

Ümran ÇEVİK***

Kabul Tarihi: 15.04.2005

ÖZET

Çalışmanın amacı, Konya İli merkez hastanelerinde çalışan pediatri hemşirelerinin şiddete maruz kalma durumlarını belirlemektir.

Çalışma Konya İli merkezinde bulunan altı hastanede yapıldı. Çalışmanın örneklemini bu hastanelerde pediatri kliniğinde çalışan ve araştırmayı kabul eden 95 hemşire oluşturdu. Araştırma verileri hemşirelerin sosyo demografik özellikleri ve şiddete maruz kalma durumlarına yönelik soruları içeren anket formu kullanılarak toplandı. Veriler SPSS 10.0 paket programında yüzdeler hesaplamalar ve ki kare analiz yöntemi ile değerlendirildi.

Hemşirelerin %48'si 20-25 yaşında, %58'si Sağlık Meslek Lisesi mezunu olduğu, %45'i 1-5 yıllık çalışma deneyimine sahip olduğu, %71'inin 1-5 yıl arası çocuk hemşireliği deneyimi olduğu, %39'u devlet hastanesinde çalıştığı saptandı. Pediatri hemşirelerinin %78'inin şiddete maruz kaldıkları belirlendi. Hemşirelerin %67'si sözlü, %36'sı tehdit ve %13'ünün fiziksel saldırıya yeltenme ve %9'unun diğer şiddet türleri ile karşılaştıkları belirlendi. Hemşirelerin demografik özelliklerine göre şiddetle karşılaşma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamadı ($p > 0.05$).

Anahtar kelimeler: Hemşire, şiddet, pediatri.

ABSTRACT

The Situation of Exposed to Violence of Pediatric Nurses in Konya.

This study has been made to define the situation of exposed to violence of pediatric nurses who work in center hospitals in Konya.

For this study six hospital were chosen. The sample was 99 nurses who have worked in pediatric clinics of these hospitals and who accepted to participate this research. The research datas were collected by means of inquiry which included the nurses' socio-demographic features and their opinion about exposed to violence. The datas were evaluated by using SPSS for windows 10.0 calculation percentage and chi-square analysis.

It was established that 48% of the nurses were at the age of 20-25, 58% of them graduated from Health Trade High School, 45% of them had experiences between 1-5 years, 71% of them had experiences between 1-5 years on child nursing and 39% of them worked in state hospital. It was established that 78% of the pediatric nurses exposed to violence. It was designated that 67 % of the nurses verbally, 36 % of them with threat, and 13 % of them with physically met with attack and the other violence types. There couldn't be found a meaningful difference on being exposed to violence according to the nurses' demographic characteristics ($p > 0.05$).

Keywords: Nurse, violence, pediatri

GİRİŞ

Şiddete maruz kalma her meslekte olduğu gibi sağlık sektöründe de görülmektedir. Şiddete en çok maruz kalan sağlık çalışanlarından biri hemşiredir. Yapılan çalışmalarda hemşirelerin çoğunlukla fiziksel, sözlü

ve cinsel şiddete uğradıkları belirlenmiştir (Uzun ve ark. 2001, Jacson et al. 2002). Hemşirelerin şiddetle karşılaşma riskini artıran nedenler; hasta ve hasta yakınları ile yakın çalışma, hasta ünitelerinin yüksek

* Bu Çalışma 4. Milli Çocuk Hemşireliği Kongresi 2004, Samsun'da poster olarak sunulmuştur.

** Selçuk Üniv. Konya Sağlık Yüksekokulu (Öğr.Gör) e-mail: fatmatas61@hotmail.com

*** Konya Numune Hastanesi Çocuk Cerrahisi (Hemşire)

oranda duygu yükü içermeleri, yoğun çalışma temposu, fazla sayıda nöbet tutma, yetersiz personel, güvenlik önlemlerinin yetersizliği ve hemşirelerin kadın olmasıdır. Hemşirelerin hasta ve hasta yakınları, kendi meslektaşları, diğer ekip üyeleri tarafından şiddete uğradıkları bildirilmektedir (Erdem ve Üstün 1997). Maruz kaldıkları şiddet sonucunda hemşirelerde bakım kalitesinin düştüğü, moral bozukluğu, stres, meslekten ayrılma, işle ilgili hataların arttığı, öz saygı ve verimliliğin azaldığı belirlenmiştir (Uzun ve ark. 2001, Jocson et al. 2002, Astrom et al. 2002). Yapılan çalışmalarda hemşirelerin çalıştıkları birimlere göre maruz kaldıkları şiddet sayısı ve şeklinin değiştiği bildirilmektedir. Özellikle hasta sirkülasyonun ve hasta yakınlarının fazla olduğu, acil servis, poliklinik, cerrahi, dahili birimlerde sözel ve fiziksel saldırının daha yoğun yaşandığı saptanmıştır (Uzun 2001). Pediatri klinikleri ailenin en değerli varlığı çocuklarının tanı tedavi ve bakımlarının sağlandığı kliniklerdir. Bu kliniklerin şiddet açısından değerlendirilmesi gerekir.

Amaç

Pediatri kliniğinde çalışan hemşirelerin şiddete maruz kalma durumları ile ilgili çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın yapılmasının amacı pediatri hemşirelerinin şiddete uğrama durumlarının belirlenmesidir.

YÖNTEM VE GEREÇ

Bu araştırma tanımlayıcı tipte olup, Ocak-Mart 2004 tarihleri arasında Konya ilinde yapılmıştır. Konya ili

merkezinde bulunan ve araştırmanın yapılmasını kabul eden altı hastane araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemi, bu altı hastanenin pediatri kliniklerinde çalışan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 95 hemşire oluşturmuştur. Araştırma verilerini toplamada anket formu kullanılmıştır. Anket formu literatür bilgileri ışığında (Uzun ve ark. 2001, Yavuz ve ark. 2002), hemşirelerin tanıtıcı özellikleri ve iş ortamında şiddetle karşılaşma durumlarını sorgulayan 19 sorudan oluşturulmuştur. Hemşirelere araştırmaya ilişkin bilgi verilerek onamları alındıktan sonra anket formu dağıtılmış ve 3-4 gün içinde geri toplanmıştır.

Araştırmada elde edilen veriler SPSS 10.0 paket programında analiz edilmiştir. İstatistiksel analizde; yüzdelik hesaplamalar hemşirelerin sosyo-demografik özellikleri ile şiddete maruz kalma durumları ile ilgili sorularda ki-kare önemlilik testi hemşirelerin tanıtıcı özellikleri ile şiddete maruz kalma durumları arasında önemli bir fark olup olmadığını belirlemede kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırma kapsamına alınan hemşirelerin tanıtıcı özellikleri Tablo 1'de verilmiştir. Hemşirelerin %48.4'nün 20-25 yaş grubunda, %58.9'nun Sağlık meslek lisesi mezunu, %45.3'nün 1-5 yıllık çalışma deneyimine sahip, %71.6'ının ise 1-5 yıl arası çocuk hemşireliği deneyimine sahip olduğu, %38.9'nun devlet hastanesinde çalıştığı saptandı (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelerin Tanıtıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

Özellikler	S	%
Yaş		
20-25	46	48.4
26-31	33	34.7
32-37	16	16.9
Öğrenim Durumu		
Sağlık Meslek Lisesi	56	58.9
Önlisans	33	34.8
Lisans	6	6.3
Çalıştığı Kurum		
Devlet Hastanesi	37	38.9
Sigorta hastanesi	15	15.8
Tıp Fakültesi	35	36.8
Özel Hastane	8	8.5
Çalışma Süresi		
1-5	43	45.3
6-11	30	31.6
12 ve üzeri	22	23.1
Çocuk Kliniğinde Çalışma Süresi		
1-5 yıl	68	71.6
6-11 yıl	21	22.1
12 yıl ve üzeri	6	6.3
Toplam	95	100.00

Hemşirelerin tanıtıcı özelliklerine göre şiddetle karşılaşma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadı ($P>0.05$).

Pediyatri hemşirelerinin şiddete maruz kalma durumları incelendiğinde, 95 kişiden 74'ünün (%77.9) şiddete

maruz kaldıkları belirlendi. Şiddete maruz kalan pediatri hemşirelerinin şiddet şekli olarak %67.4 kişinin sözel, %35.8'nin tehdit ve %12.6'nın fiziksel saldırıya yeltenme ve diğer şiddet türleri ile karşılaştıkları belirlendi (Tablo 2).

Tablo 2. Hemşirelerin Şiddete Maruz Kalma ve Şiddet Türü Dağılımı

Şiddete Maruz Kalma Durumu*	S	%
Evet	74	77.9
Sözel		
Sözle	64	67.4
Tehdit	34	35.8
Fiziksel		
Fiziksel saldırıya yeltenme	12	12.6
Fiziksel Saldırı	5	5.3
Hem sözel hem fiziksel		
Cinsel	1	1.1
Diğer	2	2.1
Hayır	21	22.1
Toplam	95	100.00

*Şiddet türü olarak birden çok cevap işaretlenmiştir

Pediyatri hemşirelerinin şiddetle karşılaşma durumunda yetkili yerlere haber verme oranının %47.4 olduğu belirlendi.

Hemşirelerin şiddete maruz kalma sonucunda hastaya karşı tutumları incelendiğinde %89.1'i hastama bakıyorum cevabını vermiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Şiddete Maruz Kalan Hemşirelerin Hastaya Karşı Tutum Dağılımları

Tutumlar*	S	%
Hastama yinede bakıyorum	66	89.1
Hastamı başka hemşire arkadaşşıma bırakıyorum	3	4.1
Aile kendi istekleri ile tedavi ve bakımı reddediyor	3	4.1
Hastama bakmıyorum	2	2.7
Toplam	74	100.0

*Hemşirelerden sadece şiddete maruz kalanlar değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan hemşirelerin karşılaştıkları şiddet sonucu %74.7'nin moral bozukluğu yaşadığı, %63.2'nin yoğun stres yaşadığı, %51.6'nın iş verimliğinde düşme, %32.6'ında

hemşirelik bakımının etkilendiği, %42.1'nin işten ayrılmaya neden olduğu, %23.2'nin ise hata yapma sayısında artış olduğu saptanmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Hemşirelerin Karşılaştıkları Şiddet Sonucu Duygu Durumlarının Dağılımı (S=74)

Duygusal durumlar*	S	%
Moral bozukluğu oluyor	71	74.7
Yoğun stres oluyor	60	63.2
Verimlilik azalıyor	49	51.6
İşten ayrılma nedeni oluyor	40	42.1
Hemşirelik bakımını etkiliyor	31	32.6
Hata yapma sayısını artırıyor	22	23.2

*Hemşireler birden çok seçeneğe cevap vermiştir.

Çalışmaya alınan hemşirelere şiddet nedenleri ile ilgili düşünceleri sorulduğunda en çok ailenin eğitim seviyesinin düşük olması (%88.4), personelinin sayıca yetersiz olması (%67.4), hemşirelerin yorgun olması (%50.5) olarak belirtmişlerdir (Tablo 5).

Tablo 5. Hemşirelerin Şiddetin Nedenleri Hakkındaki Düşünceleri (n=95)

Nedenler*	S	%
Ailenin eğitim seviyesi düşüklüğü	84	88.4
Sağlık personelinin yetersiz oluşu	64	67.4
Basın yayın organlarının yanlış haberleri	54	56.8
Hemşirelerin yorgun olması	48	50.5
Ailenin hemşireye güvensizliği	43	45.3
Hastaya yeterli sürenin ayrılamaması	38	40.0
Toplumun fazla saldırgan olması	37	38.9
Hemşireliğin maddi açıdan yetersiz olması	24	25.3
Hemşirelerin hoşgörülü olmaması	14	14.7
Hemşirelerin eğitiminin yetersiz olması	13	13.7

*Hemşireler birden çok seçeneğe cevap vermiştir.

TARTIŞMA

Bireyler çalışma yaşamlarında şiddet sorunu ile karşılaşabilmektedirler. Bu sorun geçmiş yıllarda bazı meslek mensuplarını daha yoğun olarak ilgilendirmekteydi. Son yıllarda şiddet çeşitli mesleklerde artış göstermekle beraber sağlık sektöründe de önemli olmaya başlamıştır. Şiddetin sağlık hizmetlerinde görev yapan profesyoneller arasında hemşireleri de etkilediği şüphesizdir. Farklı birimlerde çalışan hemşirelerin değişik düzeyde şiddet türlerine maruz kaldıkları belirlenmiştir (Uzun ve ark. 1999, Öztunç 2000). Ancak özellikle pediatri kliniğinde çalışan hemşireler için bir çalışma bulunmayıp araştırmalar içinde genel hemşireler kapsamında alınmıştır. Pediatri kliniğinde hizmet veren hemşireler çocuk hastalarının sağlığıyla ilgilenirken ayrıca bu çocukların ailelerine de gerekli ilgi gösterilmektedir. Çocuğu hasta olan ailelerin daha fazla hassas ve endişeli oldukları birçok çalışmada belirtilmektedir (Yavaş ve ark. 1994, Çavuşoğlu 1996, Yörükoğlu 1996). Ayrıca pediatri kliniklerinde çalışan hemşirelerin özellikle isteyen pediatri hemşirelik hizmeti

sunma gerekliliği, sorumluluklarını ve streslerini fazlasıyla artırmaktadır.

Çalışmamızda pediatri hemşirelerin %77.9'unda şiddetle karşılaştıkları belirlenmiştir. Ancak çalışmamızda veriler sadece pediatri kliniğinde çalışan hemşirelere ait olup, literatürde buna özgü yayına rastlanmadığından klinik farkı gözetmeksizin tüm hemşirelerle ilgili şiddet çalışmaları tartışmaya alınmıştır. Öztunç'un çalışmasında hemşirelerin %70.9'unda, Uzun ve arkadaşlarının çalışmasında %74.8, Astrom ve arkadaşlarının çalışmasında %40, Rosenthal ve arkadaşlarının çalışmasında şiddete maruz kalma %37 olup çalışmamızla benzerlik göstermektedir (Rosenthal et al. 1992, Uzun ve ark. 1999, Öztunç 2000, Astrom et al. 2002).

Çalışmamızda çocuk hemşirelerinin daha çok sözel şiddete maruz kaldıkları belirlenmiştir. Ülkemizde de şiddet üzerine yapılan çalışmalarda sözel şiddetin diğer şiddet türlerine göre daha yüksek oranda görüldüğü belirlenmiştir. Uzun ve arkadaşlarının farklı yıllarda yapmış olduğu iki çalışmada sözel şiddetin görülme oranı %91.1, diğerinde ise %85.7, Ölmezoglu ve arkadaşlarının çalışmasında %67.6, Öztunç'un çalışma-

sında ise %68.5 olduğu bildirilmiştir (Uzun ve ark. 1999, Ölmezoğlu ve ark. 1999, Öztunç 2000, Uzun ve ark. 2001). Sözel saldırı fiziksel ve psikolojik sağlığa zarar verebileceği gibi birey de düşük benlik saygısı ve işlerinde doyumsuzluğa neden olabilmektedir.

Fiziksel saldırıya yeltenme veya maruz kalma konularında çalışmamızda %18'iken bazı çalışmalarda fiziksel saldırıya maruz kalma sırasıyla %8.9, %16, %16,8 olduğu saptanmıştır (Uzun ve ark. 1999, Ölmezoğlu ve ark. 1999, Öztunç 2000).

Şiddete maruz kalan hemşirelerin şiddetle karşılaştıklarında yetkililere bildirme durumlarına bakıldığında %47.4 olduğu belirlenmiştir. Bildirmenin az olması, hemşirelerin şiddete maruz kalma sonucu yapılabilecek bir şeyin olamayacağını düşünmeleriyle açıklanabilir. Uzun ve arkadaşlarının da yapmış oldukları çalışmada hemşirelerin %47.2'sinin yaşadıkları şiddeti bildirmedikleri saptanmıştır. Yavuz ve arkadaşlarının Türkiye'de çocuk hekimine yönelik şiddet konulu çalışmalarında hekimlerin %59.7'sinin şiddeti bildirdikleri belirlenmiştir (Yavuz ve ark. 2002).

Aile tarafından şiddete maruz kalan hemşirelerin, verdikleri hasta bakımının etkilendiği bulunmuştur. Çalışmamızda hemşirelere şiddet sonrası hastaya karşı tutumları sorulduğunda %89'u hastaya yine de bakıyorum demiştir. Çocuk hekimlerine yönelik şiddet sonrası hastaya karşı tutumları ile ilgili benzer bir çalışmada hekimlerin %86.2'sinin hastaya bakmaya devam ettiklerini ifade etmişlerdir (Yavuz ve ark. 2002). Yaşanan şiddetten sonra aile ve sağlık personeli arasında ne kadar uyumlu iletişim sürdürülebileceği tartışma konusu olup ayrı bir araştırma konusu olarak ele alınması önerilir.

Hemşirelerin karşılaştıkları şiddet sonucu yaşanan duygu durumları incelendiğinde; moral bozukluğu, yoğun stres, verimlilikte azalma, işten ayrılma, hemşirelik bakımında etkilenme ve hata

yapma sayısında artma olduğu saptanmıştır. Birçok çalışmada buna benzer sonuçlar elde edilmiştir (Uzun ve ark. 2001, Astrom ve ark. 2002, Jacson ve ark. 2002)

Hemşirelerin şiddetle karşılaşmalarında etkili olan faktörler sorulduğunda (%67.4) sağlık personelinin sayıca yetersizliği ve ailelerin eğitim düzeyinin düşüklüğü (%88.4) ifadeleri ilk sırada yer almıştır. Çocuk hekimlerine yönelik yapılan şiddet konulu çalışmada ise hekimler; şiddete neden olan etkenleri, basın ve yayın organlarının yanlış yönlendirmesi (%87.7), sağlık personeli yetersizliği (%87.1), ailenin eğitim düzeyi düşüklüğü (% 81.2) olarak ilk sıralarda ifade etmiştir (Yavuz ve ark. 2002)

Hemşirelerin tanıtıcı özelliklerine göre şiddetle karşılaşma durumları incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Ancak bazı çalışmalarda yaş, eğitim düzeyi, çalıştıkları kurum, çalışma alanları, çalışma yılı ile şiddetle karşılaşma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur (Ölmezoğlu ve ark. 1999, Uzun ve ark. 2001).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Pediyatri hemşirelerin klinikte sözlü şiddete daha fazla maruz kaldıkları ve bunun sonucunda moral bozukluğu ve stres yaşadıkları belirlendi.

Bu çalışmanın sonucunda, çalışma ortamının güvenliğini sağlamak için güvenliği tehdit edebilecek etkenlerin önceden tanınması ve bunlara yönelik tedbirlerin geliştirilmesi,

Hemşirelerin şiddet konusunda yeterli düzeyde bilgilendirilmesi

Şiddete uğrayan personele danışmanlık hizmetleri ve ruhsal destek sağlanması

Sağlık bakım profesyonellerin güvenli davranış geliştirme ve hizmete hazır oluşla ilgili iletişim seminerleri ile bilgi ve becerilerinin artırılması

Hasta ailesi ve ziyaretçi bekleme salonlarının anksiyete ve gerginliği azaltıcı huzurlu ve sakin dinlendirici ortamlar olarak düzenlenmesi

Hasta kabul için sağlık profesyoneli dışında büro elemanlarının oluşturulması

KAYNAKÇA

Astrom S, Bucht G, Eisemann M et al. (2002). Incidence of violence towards staff caring for the elderly. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 16(1):66-72.

Erdem Y, Üstün B (1997). Hemşirelerin çalışma ortamında karşılaştıkları şiddet durumları: gözden geçirme. *Hacettepe Üniv. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 4(2):103-109.

Jackson D, Clare J, Mannix J(2002). Who would want to be a nurse? Violence in the workplace a factor in recruitment and retention. *Journal of Nursing Management* 10(1):13-20.

Rosenthal TL, Edwards NB, Rosenthal RH et al. (1992). Hospital Violence: Site, Severity and Nurses Preventive Training. *Issues in Mental Health Nursing* 13(4): 349-56.

Ölmezoğlu ZB, Vatansever K, Ergör A (1999). İzmir Metropol Alanı 112

Şiddetten korunma ve kontrolüne ilişkin multidisipliner araştırmaların düzenlenmesi ve desteklenmesi önerilmektedir

çalışanlarında şiddet maruziyetinin değerlendirilmesi. *Toplum ve Hekim* 14:6, 420-425.

Öztunç G (2000). Adana İlindeki Çeşitli Hastanelerde Çalışan Hemşirelerin Çalışma Saatlerinde Karşılaştıkları Sözel Ve Fiziksel Taciz Olaylarının İncelenmesi. I. Uluslararası VIII. Ulusal Hemşirelik Kongresi. Program ve Bildiri Özet Kitabı, Antalya.

Uzun Ö, Kurnaz G, Ertin H (1999). Hemşirelerin Çalıştıkları Ortamda Şiddetle Karşılaşma Durumları. VII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı, Erzurum.

Uzun Ö, Bağ B, Özer N (2001). İş ortamındaki sözel saldırının hemşireler üzerindeki etkileri. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* 4(1): 41-47.

Yavuz H, Keser M, Kartekin H ve ark. (2002). Türkiye’de çocuk hekimine yönelik şiddet. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 45:293-297